

4. Praktikum po obshei, yeksperimental'noi i prikladnoi psihologii / V. D. Balin, V. K. Gaida, V. K. Gerbachevskii [i dr.]; pod red. A. A. Krylova, S. A. Manicheva. – SPb.: Piter, 2007. – 560 s.
5. Rubinshtein S. L. Osnovy obshei psihologii / S. L. Rubinshtein. – SPb.: Piter, 2000. – 712 s.

Белик Т.Н.

Особенности мышления в контексте речевого имиджа

В статье раскрываются понятия «речевой имидж». Раскрыто процедуру исследования речевого имиджа и активности мышления. Эмпирически выявлено связи между различными стилями речевого имиджа, а также их связь с психологическими особенностями активности мышления студентов. Источников - 5.

Ключевые слова: речевой имидж, мышление, языковой стиль, речевой стиль, интерперсональный стиль.

Bilyk T.N.

Features of thinking in the context of the speech image

The article describes the concept of "speech image". It discloses the procedure of speech image research and the activity of thinking. Relations among different styles of speech image as well as their connection with students' psychological peculiarities the activity of thinking were revealed with the help of empiric method of research. Sources - 5.

Key words: speech image, thinking, language style, speech style, interpersonal style..

Білик Тетяна Миколаївна – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та соціальної психології факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету.

УДК 159.923.2 : 316.66 : 338.124.4

Білоус Р. М., Охріменко В. О.

ВПЛИВ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ НА ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ МОЛОДІ

У статті наведено результати дослідження впливу часової перспективи на життєстійкість особистості та визначено зв'язок рівнів життєстійкості з фізичними навантаженнями досліджуваних. Джерел – 6.

Ключові слова: часова перспектива, життєстійкість, студентський вік, кризова ситуація.

Постановка проблеми. У сучасному мінливому суспільстві значно збільшилася кількість ситуацій з вимогами швидкого реагування на обставини, в яких людина відчуває емоційне перенапруження та виснаження. Соціальна, політична та економічна ситуації в Україні виявляють нездатність і невміння молоді людини впоратися зі стресом, накладаючи відбиток на психічний стан, призводячи до розладів здоров'я та погіршення якості життя в усіх сферах. Сьогодні у молоді можна спостерігати відсутність цілісної моделі власного життєвого шляху, навичок саморегуляції поведінки та організації власної діяльності у життєвому

часопросторі, а тому студентський період є найбільш сензитивним для формування часової перспективи та життєстійкості, сприяючи підвищенню фізичного та психічного здоров'я при подоланні криз, реалізації себе як фахівця, людини та особистості. Для розвитку життєстійкості С. Мадді наголошував на необхідності дотримання здорового способу життя [3], тому в сучасних кризових умовах видається актуальним порівняння студентів зі спортсменами, як людьми відповідальними за власне життя та здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можна констатувати недостатню розробку проблематики взаємозв'язку часової перспективи та життєстійкості. Існуючі дослідження були пов'язані з вивченням психологічного часу особистості (І. М. Сеченов, С. Г. Геллерштейн, К. Д. Ушинський, І. П. Павлов, С. Л. Рубінштейн, Д. Г. Елькін, Б. І. Цуканов, Д. О. Леонтьєв, Є. І. Головаха, О. О. Кронік, О. О. Ухтомський, Н. Н. Толстих); часової перспективи (Л. Франк, К. Левін, Ж. Нюттен, Л. Тодорів, Ф. Зімбардо, В. Ленс, Дж. Бойд, К. Леннінгс, О. Н. Арестова, А. І. Сирцова); життєвого шляху особистості (К. О. Абульханова-Славська, В. І. Ковальов); життєстійкості як інтегральної характеристики особистості (С. Мадді, Д. Кошаба, Д. О. Леонтьєв, Ю. О. Александровський, М. В. Логінова); взаємозв'язку складових життєстійкості та часових структур (Т. О. Ларіна, Т. М. Титаренко).

Мета статті – виявити особливості впливу часової перспективи на життєстійкість молоді.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Проведений теоретичний аналіз дозволив встановити, що життєстійкість – це система переконань людини, яка дозволяє сприймати та усвідомлювати труднощі менш травмуючими; формувати продуктивні засоби подолання стресу; ефективно діяти в умовах підвищеної складності; контролювати та управляти кризовими ситуаціями з метою набуття досвіду та застосування його у майбутній діяльності. Тому життєстійка особистість має сформовану систему несуперечливих, життєстійких переконань, цінностей та пріоритетів; підтримує життєстійкий спосіб життя, послідовно йде до своїх цілей, використовуючи життєстійке опанування у кризових ситуаціях, сприймаючи життєві перешкоди у якості досвіду.

Дослідження С. Мадді та С. Кобейс продемонстрували необхідність включення в життєстійкість трьох життєвих установок (залученість, контроль і прийняття ризику) та базових цінностей (кооперація, довіра та креативність). Високий рівень життєстійкості сприяє оцінці подій як менш травмуючих та дозволяє успішно подолати стрес [6]. С. Мадді виявлені механізми життєстійкості, здатні зменшити вплив стресових факторів: оцінка життєвих змін як менш стресових; формування мотивації до трансформаційного опанування; підвищення відповідальності щодо власного здоров'я; спрямованість на пошук соціальної підтримки. Життєстійкі переконання дозволяють ефективно долати дистрес, впливаючи на оцінку ситуації, зменшуючи її травматизм і сприяючи активному подоланню труднощів. Життєстійкість стимулює турботу про власне здоров'я та благополуччя [5].

Часова перспектива – це суб'єктивний досвід індивіда, впорядкований у часових рамках психологічного минулого, теперішнього та майбутнього, що має три обумовлюючі компоненти: когнітивний, емоційний та поведінковий. Когнітивний компонент виражається у постановці цілей та плануванні діяльності; емоційний – у чуттєвому відношенні до минулого, теперішнього та майбутнього; а поведінковий компонент включає життєстійке опанування для подолання кризових життєвих ситуацій.

Ф. Зімбардо та Дж. Бойд розглядають п'ять основних вимірів часової перспективи: позитивне і негативне минуле, майбутнє, фаталістичне і гедоністичне теперішнє. Позитивне минуле відображає сентиментальне, ностальгічне ставлення до свого минулого та характеризується позитивною реконструкцією минулих подій. Негативна установка до минулого найчастіше є результатом реальних травматичних і неприємних подій, передбачає біль, жаль, сум. Гедоністичне теперішнє має орієнтацію на отримання задоволення в теперішньому, відсутність турботи про наслідки. Фаталістичне теперішнє вказує на безпорадність та безнадійність, тверду переконаність у визначеності майбутнього, а теперішнє сприймається з покірністю. Орієнтація на майбутнє – це прагнення до цілей і винагород майбутнього через планування діяльності [4].

Студентський період життя (переважно період пізньої юності) характеризується оволодінням усім різноманіттям соціальних ролей дорослої людини. Головними сферами життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання та самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне і фізичне самовдосконалення. Тому саме цей вік є дуже важливим для дослідження зв'язку часової перспективи та життєстійкості, як головних засобів досягнення гармонійного теперішнього та стабільного майбутнього.

Для юнацького віку характерне співвідношення минулого й майбутнього, сприйняття теперішнього з точки зору майбутнього. Відкриття юнаками свого внутрішнього світу зумовлює радість і водночас супроводжується тривогою, а іноді відчуттям внутрішньої порожнечі, яку необхідно заповнювати, змушуючи серйозно замислюватися над своїми майбутніми планами. Тому зміни часової перспективи при переживанні критичної ситуації впливають на концепцію власного майбутнього студента, виступаючи психологічною властивістю особистості, виражаючись у вибірковій, відносно стійкій, у певній мірі усвідомленій та узагальненій системі уявлень молодшої людини про своє майбутнє.

Згідно з концепцією С. Мадді життєстійкість проявляється при потребі вибудувати особистісні смисли та життєві цілі в умовах обмежених ресурсів. Т. О. Ларіна вказує, що використання життєстійкої стратегії – це умова ефективного самопрогнозування при побудові особистих планів і постановці життєвих завдань у молодшої людини, життєстійкість виконує функцію оптимізації, моделювання й структурування майбутнього, забезпечуючи рівновагу між адаптаційними можливостями (особистісними ресурсами) і структурою (змістом) життєвих домагань. Використовуючи ресурс життєстійкості в процесі прогнозування та моделювання власного життя, юнаки обирають майбутнє, тобто невідоме і непередбачуване, спрямовуючи зусилля на тривалий пошук індивідуальних способів подолання труднощів. Завдяки самопрогнозуванню молодь спроможна підтримувати суб'єктивно задовільну якість життя на певному етапі самореалізації та в ході пристосування до труднощів і соціальних змін [2].

Ефективність побудови особистих планів, оптимальність поставлених життєвих завдань зумовлена перш за все готовністю студентів до діяльності в непередбачуваних обставинах, у ситуаціях різкої зміни соціальних вимог або появи нових можливостей, активізуючи процес трансформації різних форм травмуючого досвіду в позитивні життєві зміни, що відбуваються завдяки спрямуванню молодшою людиною своїх ресурсів на вироблення і прийняття рішень у непередбачуваній ситуації, для побудови особистих планів [1].

Критеріями життєстійкості як ефективного самопрогнозування є спрямованість у майбутнє, готовність до його планування, а також якість життя. Задоволеність життям визначається як суб'єктивне позитивне ставлення до якості роботи (задоволеність досягненнями) і життя (задоволеність міжособистісними контактами).

Низький рівень соціальної фрустрованості – задоволеність соціальними досягненнями в головних аспектах життєдіяльності є показником життєстійкої позиції та психологічного здоров'я. Життєстійка молодь схильна обирати шляхи реалізації життєвих завдань з підтримкою належного рівня психічного здоров'я. А зберегти його допоможуть гнучкість і мобільність у застосуванні опанувальних стратегій та конструюванні особистих планів [2].

Як зазначає Т. М. Титаренко, у процесі особистісного самоздійснення, коли в молодій людині виникає потреба структурувати власне майбутнє й поставити чергове життєве завдання, здатність опанувати власну екстремальність утримує людину від двох крайнощів: прагнення до стрімкого (несвідомого) набуття життєвого досвіду та бажання миттєвого позбавлення від стресу та психологічної напруги. Саме при постановці життєвого завдання життєстійкість виступає внутрішнім регуляторним механізмом особистісного самоздійснення.

Способи планування та структурування життя визначаються передусім характером організації часу, сприйняттям часової перспективи та усвідомленням особистісного часу. Щоб планування було ефективним молода людина повинна враховувати набутий позитивний досвід подолання труднощів, зберігати активну позицію в теперішньому та враховувати фактор невизначеності [5].

У дослідженні М. В. Логінової акцентується увага на переживанні сучасним студентством свого становлення і розвитку через поєднання кількох криз: вікової; індивідуального життя; професійного навчання; а також зовнішніх, глобальних, екзистенційних, пов'язаних із нестабільністю та невизначеністю майбутнього. Незважаючи на це, студентський період залишається найбільш сприятливим для формування життєстійкості і життєстійкого опанування стресами.

Стратегії подолання стресових ситуацій освітнього середовища традиційно поділяють на дві групи: активне оволодіння собою, або життєстійке (С. Мадді) і пасивне – інфантилізм, прагнення до пасивної, вигідної адаптації в середовищі з використанням неконструктивних стратегій, перешкоджаючих у подоланні важких ситуацій (М. А. Одинцова).

Життєстійке оволодіння – це активне, здорове подолання, підвищення стресостійкості людини, що базується на залученості в ситуацію, прагненні до її підпорядкування (контролю над ситуацією), вмінню сміливо вирішувати проблеми життя (прийняття ризику), актуалізуючи пошукову поведінку і самореалізаційний потенціал особистості.

Таким чином, життєстійкість особистості в навчально-професійній діяльності може сприяти підвищенню фізичного та психічного здоров'я молоді, успішної адаптації в стресових ситуаціях з виходом на рівень трансдаптації, пов'язаної з самореалізацією, самоствердженням і трансценденцією особистості [6].

Узагальнюючи результати дослідження впливу часової перспективи на життєстійкість студентів, для подальшої роботи визначимо її структуру (рис. 1). Зазначимо, що дана модель є оптимальним варіантом дій людини у просторово-часовому континуумі.

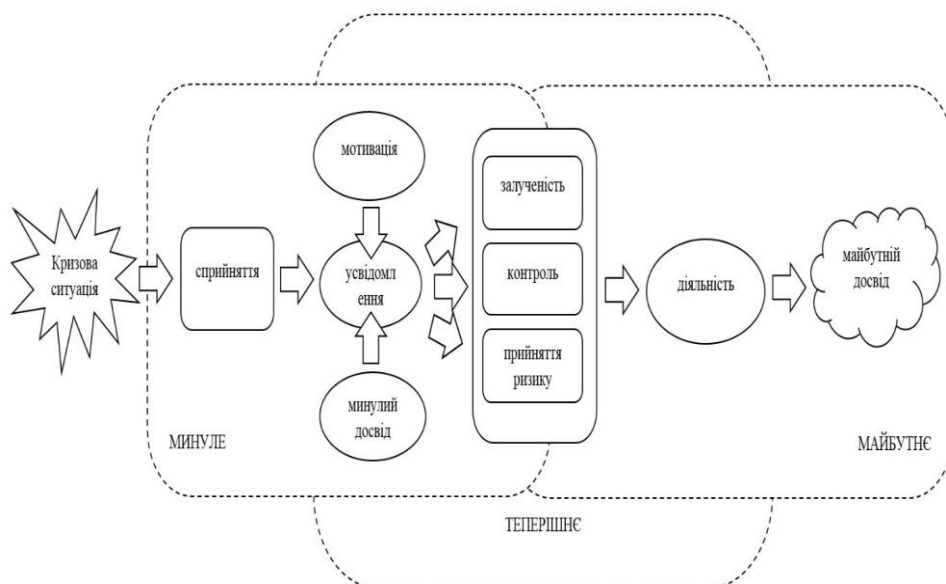

Рис. 1. Структура впливу часової перспективи на життєстійкість студентів

Як бачимо з рис. 1, виникаюча кризова ситуація вимагає від молодого людини активізації всіх психічних та фізичних резервів задля позитивного вирішення. А тому адекватне сприйняття вкрай важливе для усвідомлення образу ситуації, що склалася. Мотивація та минулий досвід значно впливають на усвідомлення та формування образу ситуації. Залученість указує на ступінь включеності людини в існуючу ситуацію, обумовлюючи контроль над нею. Прийняття ризикованого рішення здійснюється під впливом повного контролю над ситуацією, що сприяє ефективній діяльності для вирішення проблеми, трансформуючись у майбутній досвід. Всі ці події відбуваються в просторово-часовому континуумі в межах минулого, теперішнього та майбутнього. Минуле охоплює виникнення критичної ситуації, її сприйняття та усвідомлення з підключенням мотивації та минулого досвіду. Часовий простір теперішнього включає залученість, контроль та прийняття ризику, як головні передумови діяльності. Майбутнє формується під впливом діяльності та вирішується у вигляді майбутнього набутого досвіду. Таке структурування є умовним, бо час – мінлива величина, не маюча чітко окреслених часових меж. Отже, часова перспектива та життєстійкість є взаємообумовлюючими компонентами структури особистості студента.

Вплив часової перспективи на життєстійкість особистості простежено за методиками: опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (адаптація А. І. Сирцової); тест життєстійкості С. Мадді (адаптація Д. О. Леонтєва, О. І. Рассказової); опитувальник «Життєві завдання особистості» (розробка колективу лабораторії соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології АПН України під керівництвом Т. М. Титаренко);

методика діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. І. Вассермана (модифікація В. В. Бойко); опитувальник «Самооцінка життєстійкості» (модифікація опитувальника М. Форверга Т. О. Ларіною). Експеримент проводився на базі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Вибірка досліджуваних була представлена студентами п'ятих курсів. Всього опитано 105 осіб, із яких 50 чоловік займаються спортом (далі – спортсмени).

Дослідження особливостей прояву часової перспективи у студентської молоді за опитувальником Ф. Зімбардо дало змогу встановити переважання у студентів гедоністичного теперішнього (36,6 %), у спортсменів цей показник знижується до 24 %. Позитивне минуле більше властиве спортсменам (48 %), ніж студентам (16,7 %). Вимір майбутнього майже в рівній мірі притаманний обома групам досліджуваних (студенти – 30 %, спортсмени – 28 %). Отримані дані свідчать про наявність значущих відмінностей між спортсменами та студентами щодо гедоністичного теперішнього та позитивного минулого, тому на підставі статистичного критерія Манна-Уїтні робимо висновок про більшу спрямованість спортсменів на позитивне минуле на рівні значущості $p \leq 5\%$ ($p = 4,4\%$).

Рівень життєстійкості та значущість його компонентів простежимо за допомогою тесту С. Мадді. Спортсмени мають високий показник за компонентом контролю (52 %), відображаючи впевненість, що боротьба вирішує результат, а також відчуття самостійного вибору власного життєвого шляху та діяльності. Домінування компоненту залученість у структурі життєстійкості студентів (76,6 %), вказує на значну включеність юнацтва у події життя, переконаність у їх цікавості та отриманні задоволення від діяльності. Компонент прийняття ризику має низький рівень в обох групах досліджуваних (студенти – 20 %, спортсмени – 12 %), виявляючи неготовність юнаків діяти в умовах відсутності гарантій успіху, обмеження ресурсів та інформації, віддаючи перевагу комфортним й безпечним умовам існування. Отримані дані свідчать про наявність значущих відмінностей між спортсменами та студентами (за статистичним критерієм Манна-Уїтні на рівні значущості ($p \leq 0,1$): у структурі життєстійкості спортсменів домінує компонент контролю, а у студентів – залученість.

Загальні показники рівня життєстійкості вищі у спортсменів (високий – 60 %, середній – 40 %) в порівнянні зі студентами (середній – 86,7 %, низький – 13,3 %), відображаючи значний вплив фізичних навантажень на стійкість особистості перед кризовими та стресовими ситуаціями, виникаючими на життєвому шляху. Вищий рівень життєстійкості у спортсменів порівняно зі студентами підтверджує статистичний критерій Пірсона на рівні значущості ($p \leq 0,1$).

Далі за опитувальником «Життєві завдання особистості» простежимо мотивацію життєвих завдань юнаків, їх локалізацію у сферах життя, структурування часу, ставлення до майбутнього та суб'єкту активність, а також операціональні характеристики життєвих завдань. Переважаючим у спортсменів є мотиви самоконституювання (32 %) та досягнення успіху (16 %), а у студентів ці показники знижуються відповідно до 23,3 % та 3,3 %, вказуючи на більше прагнення спортсменів до досягнення вищих результатів у житті. Студенти мають вищі показники мотивації творчості (46,7 %) в порівнянні зі спортсменами (24 %). Мотив матеріального задоволення однаково високо оцінюється в обох групах, засвідчуючи велику роль матеріальних благ у житті кожної особистості. Більша локалізація життєвих завдань спортсменів у сфері здоров'я (80 %), підкреслює прагнення до підтримки свого фізичного

стану та його подальший розвиток. Локалізація життєвих завдань у студентів знаходиться у сферах сім'я (40 %), навчання та робота (30 %), вказуючи на необхідність сімейного затишку та кар'єрного зростання. Вищий ступінь наявності структурування часу у спортсменів (48 %), на відміну від студентів (30 %), засвідчує більшу організованість та дисциплінованість у діяльності. Студенти мають вищі показники наявності цілей на термін від сьогоднішнього (73,3 %) до року (33,3 %), доводячи їхнє прагнення до отримання задоволення в сьогоднішньому. Часовий контур п'яти років об'єднує дві групи досліджуваних по наявності поставлених цілей. Спортсмени, в свою чергу, схильні до постановки цілей на далекую перспективу – 40-50 років (68 %) та все життя (56 %), відображаючи свою впевненість у своїх силах в майбутньому. Позитивне ставлення до майбутнього (88 %) та вища суб'єктна активність (68 %) у спортсменів може вказувати на великий позитивний досвід вирішення різноманітних кризових ситуацій у минулому, спрямованість до самостійної постановки життєвих завдань та розрахунку лише на власні здібності та зусилля, а також оптимістичний погляд на майбутнє. Домінування у спортсменів таких операціональних характеристик життєвих завдань, як стратегія (36 %) та стійкість (36 %), відображає планування, структурування життя, постановку та досягнення цілей з використанням життєстійкого оволодіння та переборення. Переважання у студентів характеристики активність-виснажливність (33,3 %) свідчить про активну взаємодію з середовищем та оточенням задля отримання досвіду та задоволення, але водночас відсутність емоційної розрядки може призвести до емоційного вигорання.

Методика Л. І. Вассермана дозволила встановити переважання у спортсменів дуже низького (60 %) або відсутнього (28 %) рівнів соціальної фрустрованості, що вказує на задоволення соціальними досягненнями у головних аспектах життєдіяльності. Студенти мають домінуючий знижений (46,7 %) та невизначений (36,6 %) рівні соціальної фрустрованості, відображаючи прагнення до набуття соціальних досягнень. Вищий рівень осмисленості та сформованості особистісних складових життєстійкості (опитувальник «Самооцінка життєстійкості») у спортсменів порівняно зі студентами підтверджує статистичний критерій Пірсона на рівні значущості $p \leq 5\%$ ($p = 3,5\%$).

Висновки. Таким чином, отримані дані дозволили встановити переважання у студентів гедоністичного теперішнього, а у спортсменів – позитивного минулого. Показники негативного минулого та фаталістичного теперішнього відсутні у спортсменів. Компонент залученості та середній рівень життєстійкості переважає у студентів, а компонент контролю з високим рівнем життєстійкості – у спортсменів. Домінуючими у спортсменів є мотиви самоконституювання та досягнення успіху, у студентів – творчості. Локалізація життєвих завдань спортсменів знаходиться у сфері здоров'я, у студентів – сім'я, навчання та робота. Краще структурують час спортсмени, які більше схильні до постановки цілей на далекую перспективу; у них дуже низький рівень соціальної фрустрованості на відміну від зниженого та невизначеного у студентів. Рівень сформованості та осмисленості особистісних складових життєстійкості у спортсменів вищий. Подальшими напрямками роботи є дослідження зв'язку життєстійкості з прокрастинацією, локусом контролю, рівнем домагань, самооцінкою, оптимізмом та перфекціонізмом особистості, а також розробка тренінгової програми по підвищенню рівня життєстійкості сучасної молоді.

Література

1. Квасова О. Г. Трансформация временной перспективы личности в экстремальной ситуации : дис. канд. психол. наук : 19.00.01 / Ольга Григорьевна Квасова. – М., 2013. – 216 с.
2. Ларіна Т. О. Критерії ролі життєстійкості особистості у самопрогнозуванні / Т. О. Ларіна // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. стат. / Ін-т соціальної та політичної психології. – К., 2008. – Вип. 22 (25). – С. 116–122.
3. Леонтьев Д. А. Тест жизнестойкости / Д. А. Леонтьев, Е. И. Рассказова. – М. : Смысл, 2006. – 63 с.
4. Сырцова А. И. Возрастная динамика временных ориентаций личности : автореф. дис. на получ. наук. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / А. И. Сырцова. – М., 2008. – 20 с.
5. Титаренко Т. М. Як будувати власне майбутнє : життєві завдання особистості : моногр. / Т. М. Титаренко ; НАПН України. – К., 2012. – 512 с.
6. Фоминова А. Н. Жизнестойкость личности : моногр. / А. Н. Фоминова ; Моск. пед. гос. ун-т. – М., 2012. – 152 с.

Транслітерація

1. Kvasova O. G. Transformatsiya vremennoy perspektivi lichnosti v ekstremalnoy situatsii :dis. ... cand. psychol. nauk : 19.00.01 / Ol'ga Grigor'evna Kvasova. – M., 2013. – 216 s.
2. Larina T. O. Kryterii roli zhyttiistiikosti osobystosti u samoprognozuvanni / T. O. Larina // Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psychologii : zb. stat. / In-t sotsialnoi ta politychnoi psychologii. – K., 2008. – Vyp. 22 (25). – С. 116–122.
3. Leontyev D. A. Test zhiznestoykosti / D. A. Leontyev, E. I. Rasskazova. – M. : Smysl, 2006. – 63 p.
4. Syrsova A. I. Vozrastnaya dinamika vremennykh oriyentatsiy lichnosti : avtoref. dis. na poluch. nauk. stepenia cand. psychol. nauk : spets. 19.00.13 “Psychologiya razvitiia, achmeologiya” / A. I. Syrsova. – M., 2008. – 20 s.
5. Tytarenko T. M. Yak buduvaty vlasne maibutnie : zhyttievi zavdannia osobystosti : monogr. / T. M. Tytarenko ; Nats. akad. ped. nauk Ukraine. – K., 2012. – 512 s.
6. Fominova A. N. Zhiznestoikost lichnosti : monogr. / A. N. Fominova ; Mosk. ped. gos. un-t. – M., 2012. – 2012 s.

Белоус Р. Н., Охрименко В. А.

Влияние временной перспективы на жизнестойкость личности

В статье приведены результаты исследования влияния временной перспективы на жизнестойкость личности и определена связь уровней жизнестойкости с физическими нагрузками исследуемых. Источников – 6.

Ключевые слова: *временная перспектива, жизнестойкость, студенческий возраст, кризисная ситуация.*

Bilous R. N., Okhrimenko V. A.

Influence of time perspective on personality's vitality

The article deals with results of the research of influence of time perspective on personality's vitality. It has been determined the connection between levels of vitality and physical load of the people under study. It has been used 6 sources.

Key words: *time perspective, vitality, student age, crisis situation.*

Білоус Руслана Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, м. Кременчук;

Охріменко Вікторія Олександрівна – студентка п'ятого курсу спеціальності «Психологія» Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, м. Кременчук.

УДК 159.9: 316.62

Бохонкова Ю.О., Завацький В.Ю.

ЖИТТЄВА СИТУАЦІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН: ЗМІСТОВНА ТА СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА

В статті показано, що життєва ситуація може розглядатися в якості квазисистемного конструкту, який виникає внаслідок активної взаємодії суб'єкта та оточуючого середовища. Визначено, що ситуація являє собою сукупність зовнішніх умов середовища, відображена у свідомості конкретної особистості, опосередкована її соціально-психологічними характеристиками. З'ясовано, що вся життєдіяльність особистості є ланцюгом ситуацій. Джерел – 14.

Ключові слова: *ситуація, феномен, життєдіяльність, оточуюче середовище.*

Постановка проблеми. Протягом життєдіяльності під впливом технічного та інформаційного прогресу у людей значно збільшується кількість поведінкових стереотипів, що спричиняють програмування психіки та упереджене ставлення до світу. Очевидно, що зрозуміти особистість поза ситуації, в якій вона перебуває, не уявляється можливим, оскільки між людиною та умовами її життя існує нерозривний зв'язок. Не випадково, що останнього часу в психології все більше уваги надається вивченню та формуванню психологічної компетентності особистості, вміння адекватно оцінювати ситуацію та свої можливості, рівень домагань, здатність прогнозувати свою поведінку, регулювати власні емоційні стани тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить здійснений нами теоретичний аналіз, проблема ситуації життєвих змін радше вивчається з огляду психології мислення, прогнозування, прийняття рішень, діяльності в екстремальних умовах.

У процесі дослідження в психології ситуації життєвих змін дослідники спираються відповідно на біхевіористський, когнітивний, психодинамічний (Д. Грейсон, К. У. Делл) та гуманістичний підходи. Феномен змін так чи інакше розглядається в дослідженнях різноманітних психологічних проблем: проблем саморегуляції та саморозвитку (М. Й. Боришевський, Г. С. Костюк, С. Б. Кузікова, С. Д. Максименко), проблем толерантності до невизначеності та особистісного змінювання (М. А. Гуліна, П. В. Лушин), проблем адаптації в психології управління та організаційній психології (Б. Альстренд, Л. М. Карамушка, Г. Мінцберг).

Вказується, що оптимальний процес соціальної адаптації особистості безпосередньо пов'язаний з особливим типом взаємодії рівноцінних ситуацій, в ході якої відбувається